

16. Slyusarenko T. O. *Bandurne mystetstvo v ukrayinskomu kulturnomu prostori (na prykladi bandurnoho vykonavstva Slobids'koho rehionu 20– poch. 21 st* [Bandura art in the Ukrainian cultural space (on the example of bandura performance of the Slobid region of the 20 – early 21 st centuries)]. Kharkiv : Pravo, 2018.

17. Slyusarenko T.O. The significance of the teaching activity of L. V. Panova as the leading teacher of the bandura class of the Kharkiv Music School named after B. Lyatoshynskiy [Znachennya vykladatskoyi diyalnosti L. V. Panovoyi yak providnoho vykladacha klasu bandury Kharkivskoho muzychnoho uchylyshcha im. B. Lyatoshynskoho]. *T. H Shevchenko v konteksti svitovoyi kultury. S.Rakhmaninov ta kultura Ukrayiny (S. Rakhmaninov: na zlami stolit)* Vol. 11. Kharkiv : FOP Nosan, 2014.

18. Snedkov I. I. Modern performance interpretation as a way of creative self-expression of an artist of a folk-instrumental ensemble. [Suchasna vykonavska interpretatsiya yak shlyakh tvorchoho samovyrazhennya artysta narodno-instrumentalnoho ansamblyu]. *Suchasne slovo pro mystetstvo: nauka i krytyka*. Kharkiv National University named after I. P. Kotlyarevskiy, 2021.

CREATIVE PORTRAIT OF LARISA PANOVA : A CULTURAL ASPECT (DEDICATED TO THE 60TH ANNIVERSARY OF THE BIRTHDAY)

Tetyana Slyusarenko – candidate of art history,
senior teacher of the Department of Cultural Studies
Yaroslav Mudryi National Law University (Kharkiv, Ukraine)

The peculiarities of the creative activity of Larisa Panova – a bandurist-performer, a teacher-methodist of Kharkiv B.M. Lyatoshynskiy Music Vocational College, organizer and artistic director of the folk music ensemble «Slobozhanochka» as a symbolic figure in the modern bandur art not only of Kharkiv region, but also of Ukraine of second half of the 20 – beginning of the 21st century. Her example proves the importance of the activities of teachers of primary and secondary levels of professional music education in the process of formation of a future performer-bandurist, which affects the determination of the trajectory of its further development. An attempt was made to outline the creative portrait of Larisa Panova in the context of performing and teaching activities through the prism of the cultural aspect (orientation on the establishment of spiritual values in society, popularization of Ukrainian art in general and bandura performance in particular, self-realization through a vocation to teaching activities, personal and collective reflection of musical existence in the socio-cultural spaces). The specifics, prerequisites and regularities of the formation of Larisa Panova's performance role are traced, which is based on musical expressiveness as a result of technical perfection of artistic and sound creation, experimentation and careful selection of «her» repertoire. The focus of her first performing and later teaching activities on the formation of the bandurist's musical thinking as the ability to spiritually and practically master cultural reality and the unique experience of one's own interpretation of the composer's idea is proven. The specifics of the interaction between teacher Larisa Panova and modern composers have been revealed, as a result of which expressive means are rethought, new performance techniques transpire and experimental timbre-sound perspectives emerge. It has been found that Larisa Panova has a powerful potential as a methodologist, and her theoretical and methodological developments are relevant and progressive. It has been proven that Larisa Panova's organizational and cultural educational activities contribute to the intensification of Kharkiv region bandura performance and its active popularization among creative youth, which has nationwide educational significance.

Key words: bandura performance, creative portrait, teaching activity, musical thinking, artistic and sound creation, interpretation of the composer's idea, Larisa Panova.

Надійшла до редакції 25.11.2024 р.

УДК 78.071:378.6(477.83-21Дро)(092)

ПІСЕННИЙ ВСЕСВІТ ІРИНИ КЛІШ

Олександра Німілович – доцент кафедри музично-теоретичних дисциплін
та інструментальної підготовки,
Дрогобицький державний педагогічний університет ім. І. Франка, Дрогобич

DOI
<https://orcid.org/0000-0003-1795-9288>
olnim@ukr.net

Розкрито творчий шлях і педагогічну діяльність української співачки Ірини Кліш, яка понад сорок років (1977-2021) працювала у Дрогобицькому державному педагогічному університеті ім. І. Франка. Вона концертувала як сольна виконавиця та у складі різноманітних ансамблів і як солістка хорових колективів («Легенда», «Бескид», «Gaudeamus», «Дрогобицький Боян», «Оранта», «Відлуння»). Діяльність мисткині мала значний вплив на розвиток музичного та освітнього життя Дрогобича на зламі ХХ і ХХІ ст. Висвітлено досягнення у навчанні в Харківському інституті мистецтв ім. І. Котляревського (сьогодні – Харківський національний університет мистецтв ім. І. Котляревського), особливо в класі знаменитої професорки Т. Веске (1914-2005 рр.). Проаналізовано репертуар співачки, багатий на оперні арії, камерно-вокальні твори західноєвропейських та українських композиторів, народні пісні, твори, написані спеціально для співачки чи виконані нею вперше від часу їхнього створення. Простежено панораму співпраці І. Кліш із відомими композиторами, колективами, гастрольні подорожі.

Висвітлюється напрацювання І. Кліш на ниві інтенсивної педагогічної діяльності, а також розкривається коло її наукових зацікавлень. Констатовано, що провідним тематичним спрямуванням наукових публікацій І. Кліш стало дослідження творчості славних українських співаків.

Методологія дослідження спирається на комплексний підхід, ґрунтований на культурно-історичному, хронологічному та музично-аналітичному методах у висвітленні характерних рис мистецької діяльності виконавиці. *Наукова новизна* дослідження полягає у впровадженні малознаних сторінок творчості співачки Ірини Кліш в українське музикознавство. Вперше здійснено спробу зібрати і аналізувати інформацію про навчання мисткині, її концертну та гастрольну палітру, значний репертуарний перелік, особливості інтерпретації творів, співпрацю з відомими композиторами, колективами і солістами.

Метою публікації є репрезентація творчого, педагогічного і музикознавчого доробку відомої співачки, педагогині Ірини Кліш у площині розвитку її мистецького таланту. *The practical significance*. Потреба дослідження творчості співачки і педагогині зумовлена необхідністю охоплення та розкриття цілісної панорами українського музичного мистецтва Дрогобиччини останньої третини ХХ – першого двадцятиліття ХХІ століття та розкриття тенденцій її розвитку у зв'язку з поважним ювілеєм мисткині.

Ключові слова: Ірина Кліш, співачка, педагог, репертуар, пісня, арія, солоспів.

Постановка проблеми. Щедрий дарунок Божий – краса голосу, глибоке високомистецьке почування, шляхетні риси, злагоджене звучання душі й серця – все це ознаки, за які співачка Ірина Кліш завоювала народну любов. Володіючи неповторним за красою тембром голосу, тонкою художньою виразністю, артистизмом, довершеністю вокальної техніки і дикції, Ірина Кліш створила галерею образів глибокої життєвої правди і гармонійної довершеності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Творча діяльність І. Кліш належить до кола малодосліджених тем у сучасному українському музикознавстві, оскільки окремі сторінки життєтворчості співачки, що стосуються концертних виступів, фрагментарно висвітлюються у публікаціях П. Борщуляка, М. Бурбана, Д. Василик, Т. Думин, М. Зимомрі, Л. Кияновської, А. Онищак, Л. Філоненка, М. Шалати, Л. Мартиніва.

Метою публікації є репрезентація творчого, педагогічного і музикознавчого доробку відомої співачки, педагогині І. Кліш у площині розвитку її мистецького таланту та розвитку музичної культури Дрогобиччини останньої третини ХХ та першого двадцятиліття ХХІ ст.

Виклад основного матеріалу. Цьогоріч (2024 р.), відсвяткувала свій поважний ювілей віддана своїй улюбленій справі мисткиня – співачка Ірина Кліш. Народилася оперна і концертно-камерна співачка (ліричне сопрано) педагог, доцент Дрогобицького державного педагогічного університету ім. І. Франка, відмінник освіти України І. Кліш 27 лютого 1944 році у Бойківському краї, у м. Стебник, у співочій родині Йосипа і Ганни Балабухів. Батьки, підтримуючи змалку мистецькі устремління майбутньої співачки, сприяли навчанню доньки співу в педагога І. Крижанівської, участі в хорових колективах краю. Після завершення школи талановита Ірина вирішила гартувати свій співочий дар у Дрогобицькому музичному училищі (1961-1965 рр.). Займалась в О. Бандрівської, Л. Білас, прослуховувалась у народних артистів України – співачки М. Байко, композитора А. Кос-Анатольського, які висловлювали побажання здобувати освіту в консерваторії і пророкували яскраве виконавське майбуття.

Згодом було навчання на підготовчому факультеті Львівської державної консерваторії ім. М. Лисенка (1966-1969 рр.) у класі М. Ємельянової-Хмельницької. Після державних іспитів у Львівській консерваторії, очолюваних педагогом-вокалісткою О. Петровою – доцентом Харківського інституту мистецтв ім. І. Котляревського, І. Кліш отримала пропозицію вступати в згаданий інститут. Не вагаючись і успішно здавши іспити, вона стала студенткою. З особливим пієтетом співачка згадує своїх педагогів Олену Петрову, в якій розпочинала навчання й особливо професорку Тамару Веске, у класі якої завершила навчання в Харкові. Адже Т. Веске сприймала І. Кліш не лише як студентку, з якою мала обов'язок спілкуватися професійно. Вона разом зі своїм чоловіком А. Ривіним, допомагаючи Ірині й у мистецтві, і в навчанні, опікувалась талановитою ученицею – її побутом, життєвими проблемами. Т. Веске була вихованкою професора М. Михайлова, автора методичного посібника «Питання вокальної педагогіки» (1930 р.), з її іменем пов'язана вокальна школа, яка має визнання на світовому рівні. Т. Веске вважала, що для педагога найважливіше – знайти, вловити, почути неповторність тембру, збагатити природні якості співочого голосу, розкрити перед студентом можливості його природного дару. Технічну майстерність, гнучке і віртуозне володіння голосом вона розглядала не як самоціль. Базовим в її авторській методиці було те, що з початку навчання акцент ставився на пошуку головного резонування. Тільки добре резонування, поєднане з диханням, може слугувати тим стержнем, на який в подальшому нанизуються і надання голосу об'єму, і розширення діапазону, а також розвиток рухливості голосу.

Як зазначила авторка монографії «Інтегративні процеси в музичній культурі України ХХ-ХХІ століть» О. Берегова: «Педагогічні принципи Т. Веске були спрямовані на виховання у студентів цілеспрямованості, терпіння, здатності аналізувати власні відчуття та особливості власного фізичного

апарату, вміння раціонально використовувати й тверезо оцінювати свої виконавські можливості» [1; 55]. Чимало педагогічних засад Т. Веске застосовувала у своїй барвистій концертній діяльності й педагогічній практиці І. Кліш упродовж своєї мистецької діяльності.

У процесі навчання (1969-1976 рр.), вже на другому курсі Харківського інституту мистецтв, І. Кліш дебютувала в оперній студії в ролі Церліни в опері «Дон Жуан» В.-А. Моцарта. Згодом поповнила свій оперний репертуар партіями: Мюзети і Мімі в опері «Богема» Дж. Пучіні; Марфи в опері «Царева наречена» М. Римського-Корсакова; Бригіти в опері «Юланта» П. Чайковського; Оксани в опері «Запорожець за Дунаєм» С. Гулака-Артемовського; Зозульки в опері «Казка про згааний час» Ю. Рожавської). Стрімка освітня і концертна діяльність І. Кліш спонукала до успішного завершення навчання і запрошення працювати в Харківському оперному театрі, проте родинні обставини та прагнення творити і виховувати талановиту молодь в рідному краю переважили.

У 1977-2021 роках співачка працювала в Дрогобицькому державному педагогічному університеті ім. І. Франка (1988 р. – старший викладач, 1992 р. – доцент), продовжуючи активно концертувати і вести плідну діяльність на освітянській ниві. У творчому доробку І. Кліш понад 1.000 концертних виступів. У її репертуарі 46 оперних арій, 65 романсів західноєвропейських композиторів, понад 150 солоспівів українських авторів; 75 українських народних пісень. Слід наголосити, що впродовж 1978-2000 років у співпраці з відомою піаністкою-концертмейстером, ст. викладачем ДДПУ ім. І. Франка Н. Шайжиною, співачка підготувала 27 сольних афішованих концертів, а також 14 тематичних програм: «Українська народна пісня в опрацюваннях М. Лисенка», «Вокальна лірика М. Лисенка», «Романси на слова Т. Шевченка», «Вокальні твори самодіяльних авторів Дрогобиччини», «Романси західноєвропейських композиторів», «Поезія Олександра Олеся і музика», «Галицький солоспів», «Український класичний романс», «Романси П. Чайковського і С. Рахманінова», «Арії з опер зарубіжних композиторів». Виконавську манеру І. Кліш чітко окреслила доктор мистецтвознавства Л. Кияновська написавши: «Загалом виконанню співачки притаманний тонкий артистизм, глибоке проникнення у стиль і образ твору» [10; 4]. М. Герета – автор рецензії про вечорниці в Дрогобицькому державному педагогічному інституті (сьогодні – університеті) ім. І. Франка зазначав, що: «Мистецьким перевеслом всякого інститутського концерту є виступи наших улюблених співаків Ірини Кліш і К. Сятецького і їхній солов'їний спів звучав і на вечорницях» [6; 4]. Згодом проф. М. Бурбан наголошував, що «...однією з характерних особливостей співачки – один і той же твір однаково не звучить ніколи. Максимально уважно відчитується текст музики, поетичний текст, загострюються проблемні моменти... темпи, штрих, агогіка... Все має бути витончене, відшліфоване» [4; 5]. «На сцені ангели співали голосом І. Кліш. Голосом, котрим би пишалася найпрестижніша сцена Європи» [11; 4] справедливо зазначала А. Онищак у відгуку «Співала Ірина Кліш» на один із концертів співачки.

У репертуарі І. Кліш понад 70 сольних фрагментів у хорових творах, адже доволі часто вона виступала як солістка багатьох хорових колективів, а саме: студентської хорової капели «Gaudeamus» (кер. С. Дацюк), чоловічої хорової капели «Бескид» (кер.: С. Стельмашук, Р. Сов'як, Я. Кулешко), чоловічого камерного хору «Боян Дрогобицький» музично-педагогічного факультету ДДПУ ім. І. Франка (кер. П. Гушоватий), хору Дрогобицької духовної семінарії «Оранта» (кер. о. А. Бунь), дитячо-молодіжного хору катедрального храму Пресвятої Трійці «Відлуння» (кер. Н. Бунь).

Не можна оминати увагою яскраву співпрацю солістки з різноманітними інструментальними ансамблями і оркестрами: симфонічним оркестром (кер. М. Копилевич) та оркестром народних інструментів Дрогобицького ДМУ ім. В. Барвінського (кер. А. Вояджіс), камерним оркестром (кер. Ю. Чорний), ансамблем баяністів «Гармоніка» (кер. Е. Мантулев), оркестром народних інструментів «Ліра» (кер. Е. Мантулев), інструментальним квартетом «Амадеус» (кер. О. Тимків), ансамблем скрипалів (кер. О. Терлецька), фольк-гуртом «Галич» (кер. О. Шептицький), духовим оркестром м. Стебник (кер. О. Губеня) та ін. Усі ці колективи – хорові й оркестрові – визначали та окреслювали високий рівень розвитку музичного мистецтва Дрогобиччини в останні десятиліття ХХ і перше двадцятиліття ХХІ століття.

Ще однією цікавою мистецькою сторінкою діяльності І. Кліш стали чисельні фондові записи, здійснені на Львівському обласному телебаченні (1979-1994 рр.) зі згаданими інструментальними колективами ДДПУ ім. І. Франка, студентською хоровою капелюю «Gaudeamus», народною хоровою капелюю Дрогобицького МБК «Легенда», а також запис сольного концерту «Український романс» разом із заслуженим працівником освіти України К. Сятецьким (1941-2024 рр.). У 2010 році вийшов компкт-диск «Співайте Богові нашому, співайте...» [12] за участі хору «Оранта» Дрогобицької Духовної Семінарії блаженних священномучеників Северина, Якіма та Віталія (диригент о. Андрій Бунь), у якому солістка Ірина Кліш (концертмейстр Олександра Німилович) записала композиції М. Гринишина, С. Смирнова, А. Гнатишина, М. Гобдича, Д. Бонковського, А. Кос-Анатольського.

Вокально-виконавська творчість І. Кліш отримала відображення у пресі та краєзнавчих виданнях. Чимало поетичних рядків зворушених слухачів лягли на папір під час сольних концертів виконавиці, як от фрагмент із вірша В. Умнова «Присвята співачці Ірині Кліш»: «Я Вас не бачив – один Ваш голос / звучав гарячий, як спілий колос» [13; 34]. Варто зазначити, що неодноразово виконавиця майстерно вела концертні програми, в яких виступала як солістка. Серед відгуків на такі проекти, як виступ із ансамблем скрипалів у Трускавці, щирістю і змістовністю вражають слова П. Борщуляка, опубліковані у часописі «Франкова криниця»: «Елегантно, милозвучно, українською літературно-мелодійною мовою, привабливо наставляла присутніх на концерті полюбити нашу рідну мову, нашу рідну неньку Україну – ведуча програми Ірина Кліш» [3; 3].

Наприкінці ХХ – початку ХХІ ст. у Дрогобичі проходили представницькі хорові фестивалі, присвячені творчості композитора і диригента о. Северина Сапруна (організатора музичного життя міста у 1920-30-х роках), в яких завжди співала І. Кліш. Про один із таких виступів писала професор, доктор мистецтвознавства І. Бермес: «Кульмінаційною точкою ІV Регіонального фестивалю хорової музики ім. о. С. Сапруна було виконання «Богородице Діво» А. Гнатишина зведеним хором («Оранта» і «Боян Дрогобицький»). Домінантна роль належала солістці – доц. Ірині Кліш. Спільно з хористами вона створила образ, що змусив «тривожитись» людську душу» [2; 2].

Як концертуюча співачка, Ірина Кліш активно гастролювала в Україні (Дрогобич, Львів, Київ, Харків, Тернопіль, Івано-Франківськ, Самбір, Стрий, Трускавець) та зарубіжжі (Польща, Латвія, Словаччина). Згадаємо окремі з них. У 2006 році співачка і педагог із великим успіхом виступила з лекцією-концертом та майстер-класом у Інституті музичної освіти м. Кельце (Польща) на тему «Особливості розвитку співочої емісії», а також концертною програмою разом із професором Корнелем Сятецьким. Тут належить згадати винятково багату на змістовні події і незабутні відчуття прощу «Слідами українських святинь на теренах Польщі», здійснену хором «Оранта» Дрогобицької духовної семінарії блаженних священномучеників Северина, Якіма та Віталія під керівництвом о. Андрія Буня, яка відбулася 18-24 травня 2010 р. До складу делегації входили хористи – питомці духовної семінарії, диригент хору о. Андрій Бунь, префект семінарії Василь Чава, солістка доцентка ДДПУ ім. І. Франка І. Кліш, піаністка, доцентка ДДПУ ім. І. Франка Олександра Німилович і доктор філологічних наук, професор Франкового вузу Микола Зимомря. Проща проходила в українських святинях у Слупську, Колобжегу, Білому Борі, Мсціцах, де відбувались Святі Літургії, Панахиди і концертні програми. У переповнених храмах і концертних залах публіка гучними оплесками вітала хористів і в особливий спосіб тріумфальний спів Ірини Кліш, яка до того ж виступала і з сольною програмою [8]. 2013 і 2016 року співачка разом із хором «Оранта» побувала з концертами на фестивалі духовної музики в Гіжицко (Польща).

22 серпня 2013 року у Галереї сакрального мистецтва музею «Дрогобиччина» відкрилася виставка «Дрогобицька Марія Сніжна». Ікона другої пол. ХVІІ ст. авторства Стефана Поповича-Медицького представлена вперше для перегляду після тривалих років зберігання у фондах музею та після реставрації відомим майстром Левком Скопом. Авторка відгуку про цю подію Т. Думин зазначила: «Покриття з ікони опустили під час звучання безсмертного твору Баха-Гуно «Ave Maria» у виконанні Ірини Кліш (доцент кафедри народних інструментів та вокалу ДДПУ ім. І. Франка) та концертмейстера О. Німилович (доцент кафедри музикознавства та фортепіано ДДПУ ім. І. Франка). Це був найкращий момент заходу. Відкриття образу у поєднанні з проникливим співом викликало незабутні емоції, у глядачів пробігли «мурашки по шкірі», а дехто навіть просльозився» [7; 4].

Концертні програми, авторські вечори, присвячені творчості відомих сучасних українських композиторів, які відбувалися в Дрогобичі чи в містах нашого краю, не проходили без участі співачки І. Кліш. Це фестивалі творчості Б. Фільц (2007, 2014, 2017, 2019), Мерзіє Халітової (2014 р.), В. Губи (2019 р.), з якими у співачки склалися чудові приятельські стосунки і всі митці, які творчо спілкувалися з виконавицею, захоплювалися барвами її чудового голосу і високим талантом.

Музичні фестивалі, присвячені творчості відомої композиторки сучасності Богдани Фільц, які стали традиційними у Франковому краю, завжди були наповнені теплим душевним і творчим спілкуванням співачки з авторкою музичних творів. Наприкінці 2014 року, а саме 23-24 листопада, в Самборі і Дрогобичі відбулись творчі зустрічі та презентації нових нотних видань Б. Фільц із прем'єрним виконанням хорових творів та солоспівів. Виразно і емоційно насичено був представлений вокальний цикл до віршів Л. Костенко «Калина міряє коралі» у виконанні І. Кліш (фортепіано – доц. О. Німилович). Згодом, 22 листопада 2017 року, у святковій академії з нагоди вручення Б. Фільц диплома Почесного доктора Дрогобицького державного педагогічного університету ім. І. Франка блискуче і чарівливо прозвучали у виконанні І. Кліш (сопрано) і Олександри Німилович (фортепіано) нові прем'єри: романс з циклу «Золота колиска» на вірші Л. Костенко «Ти пам'ятаєш...» – «витончений ліричний твір з оспівуванням глибоких інтимних переживань і солоспів на вірші Олени Теліги «Літо» («Топчуть ноги радісно і струнко») з новоствореного у 2017 році

вокального циклу «Велети розкутого духу» [15; 139]. Часто співачка ставала першовиконавицею нових композицій Б. Фільц, музична канва яких і виконання викликали справжні вдячні овації публіки за неповторну атмосферу творчого дійства і захопливі слова авторки музики. Подібний виступ І. Кліш з новими прем'єрами вокальних творів Б. Фільц відбувся і в 2019 році в залі товариства «Просвіта» ім. Т. Шевченка у Самборі, де відбулася зустріч зі славною сучасницею Богданою Фільц. У відгуку на цю подію зазначалося: «Гучні оплески отримали за чудове виконання творів викладачі Дрогобицького педагогічного університету імені Івана Франка Ірина Кліш та Олександра Німилович» [9].

У 2012 році українська композиторка, яскрава представниця кримсько-татарської культури Мерзіє Халітова за ініціативою музикознавця, голови Дрогобицької організації Національної спілки композиторів України Володимира Грабовського створила вокальний триптих на слова І. Франка. Наступного року цей цикл вийшов у світ окремою збіркою [16], а її презентація відбулася у Франковому краю в програмі авторського концерту композиторки в 2014 році (14-15 жовтня) в Дрогобичі та Стрию за безпосередньої участі М. Халітової. Як зазначив Людодмир Філоненко, автор статті про мистецькі зустрічі М. Халітової на Батьківщині І. Франка, солоспів «Лице небесне прояснилось» «зворушливо і драматично представили публіці доценти Ірина Кліш (сопрано) і Олександра Німилович (фортепіано)» [14].

У 2019 році з нагоди ювілею народного артиста України В. Губи у Дрогобицькому державному педагогічному університеті ім. І. Франка відбулася святкова академія та зустріч з композитором. У концертній програмі виступила І. Кліш, зачарувавши слухачів і автора музики витонченим виконанням солоспівів «Зелені свята» на слова Д. Павличка і «До рідного краю» (вірші Л. Лепкого) з музикою В. Губи.

Авторці цієї статті неодноразово і з великою приємністю впродовж чотирнадцяти років (2008-2021 рр.) поталанило співпрацювати зі співачкою Іриною Кліш, супроводжуючи її спів на фортепіано. Відкритість у спілкуванні, приязність у повсякденному житті, зосередженість і наполегливість співачки у творчій праці над досягненням нових вокальних барв, що збагачують звучання твору для глибокого відтворення змісту, виразність, ніжність і водночас гордість у манері виконання вражають і захоплюють.

Попри яскраву концертну кар'єру Ірина Кліш провадила інтенсивну педагогічну діяльність. Серед вихованців її вокального класу: заслужена працівниця культури України В. Шумлянська, заслужена артистка України О. Ульгурська, педагоги музично-педагогічного факультету С. Пінчак, О. Тимків, М. Ковальчук, О. Бобечко, Н. Сулій, лауреат І премії міжнародного конкурсу «Кришталевий Трускавець» (1988 р.), викладач Стрийської ДМШ І. Роман, викладачі Дрогобицького музичного училища Н. Цигилик-Чумак і Н. Цехмейстер, лауреат міжнародних конкурсів, викладач Трускавецької ДМШ ім. Р. Савицького М. Кравчук, лауреат багатьох міжнародних та всеукраїнських конкурсів і фестивалів Р. Солань та ін. Упродовж дев'яти років І. Кліш керувала методичним об'єднанням викладачів сольного співу, читала лекції з курсу «Методика вокального виховання», працювала на курсах підвищення кваліфікації вчителів музичного мистецтва.

Свій багатий педагогічний досвід І. Кліш викладає в опублікованих численних навчальних програмах, методичних рекомендаціях, посібниках для студентів музично-педагогічних факультетів, науково-методичних статтях, присвячених вокальній роботі у дитячому хорі, засадам формування вокальних навиків у дітей середнього шкільного віку, а також вокальній підготовці майбутніх вчителів музичного мистецтва. У колі її наукових зацікавлень творчість славних українських співаків С. Крушельницької, М. Менцинського, Ф. Лопатинської, М. Сокіл, С. Нагірної, М. Литвиненко-Вольгемут, І. Мигаль, З. Христич, композиторів С. Людкевича, А. Кос-Анатольського, З. Антонішака, Р. Сов'яка, діяльність хорових колективів «Боян», проблеми розвитку української музичної культури XIX-XX ст., які публікувалися у наукових фахових виданнях України. Доволі часто мисткиня очолює журі творчих конкурсів і фестивалів, як от «Сурми звитяги», «Різдяні віншування», «Бойківські соловейки», «Конкурс вертепів і стародавніх коляд», «Учитель року», «Радуйся, Маріє», «Голос Бойківського Краю» та ін. [5].

Громадська діяльність І. Кліш теж активна і значуща. Слід наголосити, що у доволі складні часи «перебудови» та відродження української культури вона була депутатом Дрогобицької міської Ради народних депутатів (1986-1990 рр.) і очолювала постійну депутатську комісію з питань культури. Будучи однією із засновників Товариства української мови в ДДП ім. І. Франка від 1988 р., І. Кліш і сьогодні продовжує свою плідну просвітянську працю. За активну концертну діяльність та успіхи, досягнуті у творчій, навчальній, науково-методичній та громадській роботі доцент І. Кліш відзначена численними грамотами, нагрудними знаками МОН України «Відмінник освіти України» (1995, 2005 рр.) і «Василь Сухомлинський» (2013 р.), дипломами, подяками Міністерства культури України, ректорату, управління культури міста та області.

Висновки. Уся творча діяльність Ірини Кліш спрямована на розвиток українського музичного мистецтва й вокального зокрема і демонструє яскраві мистецькі характеристики співачки, педагога, громадської діячки та посвідчує її дивовижний талант, добру вокальну школу, які дозволили виконавиці

так яскраво і майстерно володіти голосом і концертувати до поважного віку. Мисткиня переконана, що музика здатна облагороджувати кожну людину, вона допомагає у порозумінні й гармонічному розвитку світу. Музика – це одна з великих радостей у її житті, яку вона і сьогодні несе молодому поколінню, зберігаючи духовні цінності українського народу, примножені упродовж багатьох століть.

Список використаної літератури

1. Берегова О. Інтегративні процеси в музичній культурі України ХХ-ХХІ століть: монографія. Київ : Ін-т культурології НАМ України, 2013. 232 с.
2. Бермес І. ІV Регіональний фестиваль хорової музики ім. о. С. Сапруна. *Галицька зоря*. 2008. № 125. 29 жовт. С. 2.
3. Борщуляк П. Концерт ансамблю скрипалів. *Франкова криниця*. 2004. 13 лютого. С. 3.
4. Бурбан М. Ірина Кліш мусить виконати цю партію... *Галицька зоря*. 1999. 10 берез. С. 3.
5. Василик Д. Перший регіональний фестиваль-конкурс вокального мистецтва «Голос Бойківського Краю» відбувся! URL: <https://sambircity.gov.ua/2018/08/31/pershij-regionalnij-festival-konkurs-vokalnogo-mistectva-golos-bojkivskogo-kraju-vidbuvsya/>
6. Герета М. Інститутські вечорниці. Педагог. 1983. 8 берез. С. 4.
7. Думин Т. Дрогобицька «Марія Сніжна». *Галицька зоря*. 2013. 3 верес. С. 4.
8. Зимомря М. Хор Дрогобицької семінарії слідами українських святинь на теренах Польщі. URL: <http://dds.edu.ua/ua/life/2/choir/news/574-koshalin-2010.html>
9. Зустрілися з Богданою Фільц. URL: <https://sambircity.gov.ua/2019/05/21/zustrilysya-z-bogdanoyu-filc/>
10. Кияновська Л. Чарівні мелодії класики. *Педагог*. 1985. 20 трав. С. 4.
11. Онищак А. Співала Ірина Кліш. *Галицька зоря*. 1999. 12 трав. С. 4.
12. «Співайте Богові нашому, співайте...» (2010): URL: <http://dds.edu.ua/ua/life/2/choir/audiofiles/573-sing2010.html>
13. Умнов В. Тобі і Вам: збірка поезій. Трускавець, 1992. С. 34.
14. Філоненко Л. Мерзіє Халітова: мистецькі зустрічі у Франковому краю. *Гомін Підгір'я: збірка поезії і прози*. Дрогобич : Посвіт, 2015. С. 33.
15. Філоненко Л. Фестиваль музики Богдани Фільц. *Українська музика*. 2018. № 1 (27). С. 134-139.
16. Халітова М. Вокальний триптих на слова Івана Франка / ред.-упор., вст. ст. О. Німилевич, В. Грабовського. Дрогобич : Посвіт, 2013. 32 с.

Reference

1. Berehova O. Intehrativni protsesy v muzychnii kulturi Ukrainy XX-XXI stolit: monohrafiia. K.: Instytut kulturolohii NAM Ukrainy, 2013. 232 s. [in Ukrainian].
2. Bermes I. IV Rehionalnyi festyval khorovoi muzyky im. o. S. Sapruna. *Halytska zoria*. 2008. № 125. 29 zhovtnia. S. 2 [in Ukrainian].
3. Borshchuliak P. Kontsert ansambliu skrypaliv. *Frankova krynytsia*. 2004. 13 liutoho. S. 3 [in Ukrainian].
4. Burban M. Iryna Klish musyt vykonaty tsiu partiiu... *Halytska zoria*. 1999. 10 bereznia. S. 3 [in Ukrainian].
5. Vasylyk D. Pershyi rehionalnyi festyval-konkurs vokalnoho mystetstva «Holos Boikivskoho Kraiu» vidbuvsya! URL:<https://sambircity.gov.ua/2018/08/31/pershij-regionalnij-festival-konkurs-vokalnogo-mistectva-golos-bojkivskogo-kraju-vidbuvsya/> (дата звернення: 02.12.2024). [in Ukrainian].
6. Hereta M. Instytutski vechornyti. *Pedahoh*. 1983. 8 bereznia. S. 4 [in Ukrainian].
7. Dumyn T. Drohobytska «Mariia Snizhna». *Halytska zoria*. 2013. 3 veresnia. S. 4 [in Ukrainian].
8. Zymomria M. Khor Drohobytskoi seminarii slidamy ukrainskykh sviatyn na terenakh Polshchi. URL: <http://dds.edu.ua/ua/life/2/choir/news/574-koshalin-2010.html> (дата звернення: 22.11.2024) [in Ukrainian].
9. Zustrilysia z Bohdaniou Filts. URL: <https://sambircity.gov.ua/2019/05/21/zustrilysya-z-bogdanoyu-filc/> (дата звернення: 02.12.2024) [in Ukrainian].
10. Kyianovska L. Charivni melodii klasyky. *Pedahoh*. 1985. 20 travnia. S. 4 [in Ukrainian].
11. Onyshchak A. Spivala Iryna Klish. *Halytska zoria*. 1999. 12 travnia. S. 4 [in Ukrainian].
12. «Spivaite Bohovi nashomu, spivaite...» (2010): URL: <http://dds.edu.ua/ua/life/2/choir/audiofiles/573-sing2010.html> (дата звернення: 27.11.2024) [in Ukrainian].
13. Umnov V. Tobi i Vam: zbirka poezii. Truskavets, 1992. S. 34 [in Ukrainian].
14. Filonenko L. Festyval muzyky Bohdany Filts. *Ukrainska muzyka*. 2018. № 1 (27). S. 134-139 [in Ukrainian].
15. Filonenko L. Merziie Khalitova: mystetski zustrichi u Frankovomu kraiu. *Homin Pidhiria: zbirka poezii i prozy*. Drohobych: posvit, 2015. S. 33 [in Ukrainian].
16. Khalitova M. Vokalnyi tryptykh na slova Ivana Franka / red.-upor., vst. st. O. Nimylovyeh, V. Hrabovskoho. Drohobych: Posvit, 2013. 32 s. [in Ukrainian].

SONG UNIVERSE OF IRYNA KLISH

Nimylovych Oleksandra – Associate Professor of the Department of Music Theoretical Disciplines and Instrumental Training
Drohobych Ivan Franko State Pedagogical University, Drohobych

The creative path and pedagogical activity of the Ukrainian singer and teacher Iryna Klish, who worked at Drohobych Ivan Franko State Pedagogical University for more than forty years (1977-2021) are revealed. She performed as a solo performer and as part of various ensembles and as a soloist of choral groups («Legend», «Beskid», «Gaudeamus», «Drohobytskyi Boyan», «Oranta», «Vidlunya»). The artist's activities had a significant impact on the development of Drohobych's musical and educational life at the turn of the 20 th and centuries.

Achievements in education at the Kharkiv I. P. Kotlyarevsky Institute of Arts (today – Kharkiv I. P. Kotlyarevsky National University of Arts), especially in the class of the famous professor Tamara Veske (1914-2005).

The singer's repertoire, rich in opera arias, chamber vocal works by Western European and Ukrainian composers, folk songs, works written especially for the singer or performed by her for the first time since their creation, was analyzed. The panorama of cooperation of I. Klish with famous composers, groups, touring trips is revealed. The work of I. Klish in the field of intensive pedagogical activity is highlighted and the range of her scientific interests is revealed. It was established that the leading thematic direction of scientific publications by I. Klish became the study of creativity of famous Ukrainian singers.

The research methodology on a comprehensive approach based on cultural-historical, chronological and musical-analytical methods in highlighting the characteristic features of the artist's artistic activity. *The scientific novelty* of the research consists in the introduction of little-known pages of the work of the singer Iryna Klish into Ukrainian musicology. For the first time, an attempt was made to collect and analyze information about the training of the artist, her concert and tour palette, a significant repertoire list, peculiarities of interpretation of works, cooperation with famous composers, groups and soloists.

The purpose of the publication is to represent the creative, pedagogical and musicological achievements of the famous singer, pedagogue Iryna Klish in the course of the development of her artistic talent. *The practical significance.* The need to research the creativity of the singer and pedagogue is due to the need to cover and reveal the whole panorama of the Ukrainian musical art of Drohobychchyna in the last third of the 20th – the first twenty years of the 21 st century and to reveal the trends of its development in connection with the singer's important anniversary.

Key words: Iryna Klish, singer, teacher, repertoire, song, aria, soloist.

Надійшла до редакції 5.11.2024 р.

УДК:78.451;78.2У

РОЗВИТОК СУЧАСНОЇ МЕТОДИКИ ПОП-ВОКАЛУ В КОНТЕКСТІ МІЖКУЛЬТУРНОЇ КОМУНІКАЦІЇ

Марія Стоколяс – аспірантка кафедри джазу та популярної музики,
Львівська національна музична академія ім. М.В. Лисенка, Львів.

DOI

<https://orcid.org/0000-0002-2436-8104>

marichka.stok@gmail.com

Проаналізовано сучасний стан розвитку української методики поп-співу, зокрема окреслено основні проблеми: відсутність систематизованої української методики викладання поп-вокалу, використання дещо застарілих методик, застосування іноземних методик без переосмислення та адаптації. Здійснено огляд основних вітчизняних та зарубіжних публікацій. Розглянуто популярні іноземні методики викладання поп-вокалу та виділено основні переваги та недоліки кожної з них. Виявлено складові та прогресивні елементи іноземних методик у проекції на українське поп-вокальне виконавство, виокремлено основні варіанти адаптації іноземних методик до української вимови та особливостей співу.

Ключові слова: Вокал, поп-вокал, методика, виконавство, міжкультурна комунікація.

Постановка проблеми. Мистецтво поп-вокалу посідає особливе місце в сучасній українській культурі. Поп-виконавство є медіатранслятором не лише естетичних, аксіологічних та професійних меседжів, а й політичних та національних. Як вид мистецтва та соціокультурний феномен сучасний неакадемічний спів дедалі більше користується попитом як на концертних майданчиках так і в освітніх інституціях. Доступність широкої аудиторії, емоційність, театральність, мелодичність, тілесна і вокальна виразність – усе це робить популярний спів мистецтвом, здатним впливати на соціум, нести культуру і традиції. Тож перед поп-виконавцями постають дедалі вищі вимоги до різноманітних аспектів сценічної онтології: від рухів, жестів, танцю до технічно досконалого володіння голосовими формами, вокальними прийомами. З-поміж трьох основних вокальних технік – академічної, народної та популярної (естрадної) саме остання найтісніше кореспондує з природними емоційними патернами руху, формами голосового апарату та вимагає багатовимірної філігранної роботи з усіма складовими вокального інструменту – людського тіла. За часів СРСР українське «естрадне» вокальне мистецтво було достатньо ізольоване від впливів світових тенденцій та методик, що використовувались у світовій практиці, було своєрідним міксом академічних та народних технік. За відсутності сформованих різновекторних традицій у вокально-методичній сфері сучасні українські педагоги переважно змушені працювати за іноземними вокальними методиками.

Не зважаючи на те, що вокальне поп-мистецтво є найбільш потужним засобом впливу на